

İLK HAVAYOLU ŞİRKETİ: 1914'TE FLORIDA'DA KURULDU

İlk uçağı 1903'te Wright kardeşler yapıp uçurdu. O yıllarda; uçaklara macera tutkunları ilgi gösteriyor, sıradan insanlar uçaktan korkuyordu. Uçaklar zamanla daha güvenilir olunca havayolu şirketleri kuruldu. Dünyada ilk kez ücret karşılığında uçakla yolcu taşıyan şirket, ABD'nin Florida eyaletindeki St. Petersburg kentinde kuruldu ve 1914'te hizmete açıldı. St. Petersburg, yazlıkların olduğu ve kış aylarında nüfusu 9 bine düşen küçük bir emekli kentiydi. Bu kentten; en meşhur puroların yapıldığı Tampa kentine trenle 5-6 saatte gidilebiliyordu. P. E. Fansler adlı girişimci, dünyanın ilk havayolu şirketi olan St. Petersburg-Tampa Air Boat Line'ı kurup bu iki kent arasında yolcu taşımaya başladı. Fansler, balıkçı ve yarış tekneleri için motor üreten Kahlenberg Brothers adlı şirketin Florida temsilcisiydi. T. Jannus adlı pilotun; 1912'de deniz uçağıyla Omaha'dan başlayıp Missouri ve Mississippi nehirleri üzerinden 3 bin kilometre uçarak New Orleans'a ulaşması Fansler'in dikkatini çekti. Fansler; mesafe rekoru kıran o uçağın imalatçısına ulaşip Florida'nın Batı sahilindeki St. Petersburg ve Tampa kentleri arasında yolcu taşımak için işbirliği önerdi. O güne kadar, günlük yaşamda yararlı bir amaçla kullanılmayan uçakları satmak zordu. Bu nedenle uçağın imalatçısı, yeterli finansman sağlanırsa tanesi 4250 dolar olan Benoist Type XIV model uçaklardan 3 tane göndermeyi kabul etti. İmalatçı, kurulacak olan şirket için uçak teknisyeni ve pilot da gönderdi. İyi bir girişimci olan Fansler, havayolu şirketi için gereken finansmanı topladı ve şirketi 1913'ün Aralık ayında kurdu. Kentteki zenginlerin bir bölümü ise "deniz uçağı diye bir şey yoktur" diyerek yatırım yapmak istememişti.

**İlk uçak yolcusu A. Pheil (ortada)
ve pilot T. Jannus (sağda)-1914**

İlk ücretli uçuşu 3 bin kişi izledi

Şirketin kurucusu Fansler, ticari zekasını St. Petersburg'dan Tampa'ya ücret ödeyerek uçakla gidip dönen ilk kişi olmak isteyenler için açık artırma düzenleyerek gösterdi. Açık artırmayı, St. Petersburg'un eski belediye başkanı A. Pheil 400 dolar vererek kazandı. Uçağın pilotu T. Jannus; 1 Ocak 1914'te deniz kıyısında toplanan 3 bin kişinin önünde, uçağını dünyanın ilk ücretli yolcusuyla saat 10'da havalandırdı. Deniz 1,5 metre üstünden uçan uçak, yarı yolda arızalanınca pilot uçağı suya indirip arızayı giderdikten sonra tekrar havalandı. İki kent arasındaki uçuş, 23 dakikada tamamlandı. Uçak Tampa'da denize indiğinde, kıyıda onları bekleyen 2000 kişi vardı. Pilot ve yolcu, gazetecilerle konuşup halkla fotoğraf çektirdikten sonra saat 11'de havalanıp St. Petersburg'a döndü. Aynı gün ikinci yolcu, açık artırmada 175 dolar ödeyerek Tampa'ya uçup döndü. İkinci günün yolcusu, Ticaret Odası Başkanı'nın eşiydi. O da dünyanın ücret ödeyen ilk kadın yolcusu oldu. Uçakla tek yönde uçmak için normal yolcular sadece 5 dolara bilet alabilmekteydi. Fransa'da 1918'de kurulan Aeropostale, ilk yolcularını İspanya'ya taşıdı. İngiltere'nin 1919'da kurulan Aircraft Transport and Travel adlı şirketi; Fransa ve Almanya'ya yolcu taşımaktaydı. Almanlar'ın Deutsche Luft-Reederei adlı şirketi 1919'da ülke içinde yolcu taşımaya başladı. Norveç'te kurulan Det Norske Luftfartsrederi adlı şirket, deniz uçaklarıyla 1920'de yolcu ve mektup taşımaya başladı. İsveç'in Svensk Lufttrafik adlı şirketi 1920'de ilk yolcularını taşıdı. Türkiye'de uçağı binen ilk kadın olan müzik öğretmeni Belkıs Şevket Hanım, 1 Aralık 1913'te pilot Üsteğmen Fethi Bey'in uçağında İstanbul üzerinde bir tur atmıştı. Ülkemizde ilk havayolu şirketi, 1933'te Devlet Hava Yolları İşletmesi adıyla kuruldu. Şirket; 5 uçak ve 7 pilotla yolcu taşımaya başladı. Türk Hava Yolları adını 1955'te aldı. THY günümüzde 300'den fazla yolcu ve kargo uçağına sahiptir.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü